

SLOVENE.

Političen list za slovenski národ.

Po pošti prejemam veljá: Za celo leto predplačan 15 gld., za pol leta 8 gld., za četrt leta 4 gld., za en mesec 1 gld. 40 kr.
V administraciji prejemam veljá: Za celo leto 13 gl., za pol leta 6 gl. 50 kr., za četrt leta 3 gl. 30 kr., za en mesec 1 gl. 10 kr. V Ljubljani na dom pošiljan veljá 1 gl. 20 kr. več na leto. — Posamezne številke veljajo 7 kr.
Naročnino prejema opravništvo (administracija) in ekspedicija, Semeniške ulice št. 2.

Naznanila (inzerati) se sprejemajo in veljá tristoletna petit-vrsta: 8 kr., če se tiska enkrat; 12 kr., če se tiska dvakrat; 15 kr., če se tiska trikrat. Pri večkratnem tiskanju se cena primerno zmanjša.

Rokopisi se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Vredništvo je v Semeniški ulici h. št. 2.

Izhaja vsak dan, izvenem nedelje in praznike, ob 1/2 6. uri popoldne.

Štev. 9.

V Ljubljani, v torek 13. januarja 1885.

Letnik XIII.

Podjetništva na slovenskih tleh.

Kritičen razgovor.

Spisal Franc Podgornik.

(Dalje.)

Najhujše v obče pa razsaja proti slovenskemu narodu tuje trgovstvo. Po dozdanjem stroji narodnega gospodarstva pa je trgovina sploh toliko zavisna, pa kjer možno, tudi samooblastna, da ne more ne v tujih, ne v domačih vdeležencih vzbujevati pravega, blagega duha. Tudi domačih kupcev, ki so z malim začeli, pa do velikega dospeli, se nam je že izneverilo, in so najprej mnogoteri trgovski očetje hrbet obrnili domači politiki, potem pa bogate otroke vzgojili v odpadnike, ki svojo slovensko kri zatajujejo. V mestih je veliko število popačenih slovenskih imen v trgovskih napisih; oni, ki se za njimi zakrivajo, delajo in rujejo proti slovenski narodnosti. Enako imamo po vaseh in trgih tu pa tam kupce slovenskega rodu, ki pa, ko so narod izmuzgali in gmotno uničili, nad njim tudi politično gospodujejo kot pravi despoti. Že iz teh prikazni sledi, da samo domači kupec ni še porok, da ne bo dobičkov, ktere mu daje narod, porabljal ali po sinovih dal porabljal proti narodu. Toda ne mudimo se pri domačih ljudeh, ko nam dajejo tuji preveč opravka.

V gospodarskem pogledu jako pogubno delujejo oni trgovci, ki k nam dohajajo s tuje zemlje nakupavat po ceni blago, ktero nagloma izvažajo, veliki dobiček na tujem povživajo ter brez sledu ali za vselej izginejo ali pa se od časa do časa povračajo, da z enako narodovo gospodarsko izgubo zopet in zopet polnijo svoje žepe. Dobro je sicer, da te vrste barantači iz naših rodovitnih krajev, n. pr., lepo in redko sadje izvažajo; vsaj ljudstvu nekaj denarja pusté; ali veliko bolje bi si narod opomogel, ko bi znal sam domači, žlahtni pridelek neposredno na tuje prodajati. Tako bi pojedinci več dobili, in domači podjetniki bi dobiček vsaj domu prinesli; tuji trgovec pa ves dobiček na tujem pusti. Ali tuji

trgovec vsaj politično ni škodljiv, ker ostaje pri nas samó po malo dni ali tednov v letu, in je brez vsakega političnega vpliva, v tem ko tuji trgovec iste vrste, ki je med nami naseljen, sicer z dobičkom pri nas ostaje, ali po navadi vso politično moč proti našemu narodu obrača. Izgleda imamo povsod po mestih s slovenskim prebivalstvom, in je mestno trgovstvo največ krivo, da v mestih, kamor zahaja in kjer je naseljeno slovensko prebivalstvo, gospodarijo tuji in Slovence celó samo kot goste poštevajo.

Posestniki zemljišč in obrtniki potrebujejo več ali manj delavnih moči, ki se morajo na mestu živiti in toraj tudi nekaj denarja puščati na naši zemlji; trgovci pa razmerno prav malo poslov potrebujejo, toraj tudi narodu na spodaj gmotno malo koristijo, toliko manj, kolikor jemljejo ravno veliki trgovci s tujega najbolje plačane uradnike in posle.

Jako nesrečen je bil doslej slovenski narod, da je jemal ali celó v resnici potreboval tujih moči in podjetnikov za domače, sosebno splošnejšim namenom določene stavbe. Tuji mojstri so zidali ne samo po mestih in trgih, ampak tudi po vaseh in še celó manjših krajih božje hrame, šolska, občinska in druga poslopja. Mojstri so pripeljali seboj tudi boljše delavce, in ves denar za taka zidališča so po dovršenem delu odnesli tuji v svoje kraje; če pa so se v naših krajih naselili, so stopili navadno v političnem oziru v kolo drugih podjetnikov v nasprotje z narodom.

Enako se pa védejo tudi vsa podjetništva, ki se pečajo z raznoterimi občegospodarskimi pospešili. Železnice nam še omeniti treba ni, ker je vsem znano, da tu je vse v tujih rokah, in pred očmi so vsakemu Slovencu boji domačih glasil, da bi železniška podjetja vsaj po uradnikih na najpotrebnejših krajih in mestih spoštovala našo narodnost. Kako pa svojevoljno postopajo železnice gledé na slovenske pokrajine v tarifih ali vožnjih cenah, je razvidno tudi iz pritožeb, v kterih je letošnjo jesen kranjski

deželni (žalibože zdaj že pokojni vitez Schneider) poslanec našteval krivice, ktere n. pr. južna železnica po tarifih in pristranskih ukrepih naklada slovenskemu, oziroma kranjskemu slovenskemu prebivalstvu. Hranilnice pa tudi niso nič boljše ali pa še slabše, če pomislimo, da one, kakor n. pr. Ljubljanska, skoro izključljivo od slovenskega ljudstva množé na ogromne vrste svoje čiste dohodke, pa jih vendar odmerjajo v namene, ki so obrnjeni naravnost proti slovenski narodnosti. Take hranilnice jemljejo z večine samo tuje uradnike in prav mojstersko odločujejo dobiček iz truda slovenskega naroda ne samo ne v gmotni prid, ampak naravnost proti istemu narodu, ter z enimi in istimi vsotami škodujejo narodu v gmotnem in narodno-političnem oziru. Velika in redka je sreča, ako morejo takim početjem narodni zastopniki vsaj posredno nasprotovati.

Pa dovolj smo naštevali razne občegospodarske stroke, v kterih tuji med nami gospodarijo in gospodujejo, vsled tega nad nami kot tuji oblastniki nad podložnimi sužnji. Tuje podjetnike smo spoznali na vse glavne strani kot gospodarsko zlo in kot narodno-politično kugo med slovenskim narodom.

(Dalje prih.)

Politični pregled.

V Ljubljani, 13. januarja.

Notranje dežele.

Nektere Dunajskih novia prinesle so v poslednjem času novice, da se na Dunaji *kabinet grofa Taaffeja* nekoliko maje. Da je ta bosa, se že samo po sebi umé, kajti znamenito je že to, da so dotični telegrami iz Linca na Dunaj prišli. Nastali so neki tako-le: Vredniku „Linzer Tagespost-e“ je nek Dunajski šaljivec zvečer v krčmi povedal, da se v ministerstvu na Dunaji pripravljajo na spremembe. Vrednik ni imel nobenega nujnejšega opravila, kakor

LISTEK.

O asteški odgoji.

(Konec.)

Da še bolj vidimo, kakošni duh je preveval navade in okoličnosti starih Mehikancev, prednike današnjih mehikanskih Indijancev, od zdaj gospodujočih „Mehikancev“ preveč zapuščenih, in da vidimo, kakošna je bila pravica ali morala Astekov okoli leta 1400, postavimo semkaj pismo, ki ga je pisal Mehikanec svojemu sinu; in pismo, ki ga je pisala Mehikanka svoji hčeri. Pismo je priobčil znani Klavižero.

Oče sinu.

Moj sin! Zdaj si mož, stopil boš v življenje, in jaz ne vem, kako dolgo bom imel še biser, ki mi ga je nebo v tebi podarilo. Naj se ti zgodi karkoli, ti stopaj zmirom naravnost k svojemu namenu, ter prosi Boga, naj ti pomaga. On te je vstvaril, ti si njegova last; on je tvoj oče, ter te ljubi še več kakor te jaz. Misli nanj noč in dan. Ne bodi mutast, kadar stojiš pred nesrečnim ali ubogim. Pač pa hiti z dobrimi besedami ga tolažit. Spoštuj očeta in mater, njima bodi pokoren,

boj se jih in streži njima. Ne posnemaj otrok, kteri kakor bedaki iz svetá ne vedó jemati koristi. Naj počenjajo karkoli, na zadnje bodo vendar-le prestrmoglavili se v prepad.

Ne zasramuj nikdar starih, ali pa taci, ki imajo pohabljenó telo. Ne krotaj se nerodnim, kterim je kaj spodletelo; tebi se more taisto pripetiti. Varuj se, da se tje kaj ne pokažeš, kamor te niso klicali, in nikoli ne vohaj, kaj drugi delajo. Bodi vljuden v svojih besedah; kadar se pa z drugim pogovarjaš, ne zapravljaj besedi, pazi, da mu ne sežeš v besedo, ter da ga ne siliš, naj on le tebe posluša.

Poslušaj one, ki te nagovoré, pa ne drzaj z nogami, ne tipkaj plajšča, in nepotrpežljivo ne sedaj. Kadar sedež za mizo, jej počasi, in nikdar ne daj spoznati, da ti jed ne diši. Kadar pride tujec zraven, jejta skupaj; jedóč pa ne glej vanj, da ga ne bo sram.

Kadar hodiš, bodi previden, pa glej, da nikogar ne suneš. Ne hodi nikdar pred starejšim, ako ti ne veli. Kadar ješ s starčekom, pij za njim, pa strezi mu, da se mu priljubiš.

Kadar ti kdo kaj podari, pokaži, da si hvaležen. Če je darilo precejšno, ne prevzemi se; če je majhno, ne zaničuj darilec: podarjeno ti je, da

bi bil vesel. Če obogatiš, varuj se napuha. Bogovi, stvarivci tvojega bogastva, bi utegnili razsrditi se nad tvojim napuhom, in tvoje bogastvo nakloniti vrednejšim. Živi od svojega dela; če boš delal, boš tem srečniši. Otrok, živil sem te s žulji svojih rok, s sadom trdega dela; dal sem ti, česar si potreboval, ne da bi bil komu jemal; storil sem svoje dolžnosti: stori tudi ti svoje.

Ne lagaj nikoli. Vagaj besede, ponavlja, kar so ti drugi povedali. Za nikomur pa hudo ne govori. Ne sej zdražeb. Kadar se ti kaj naroči, pa se ta, kteremu sporočaš, jezi nad onim, ki mu je dal naročiti, odpravljaj srdite besede, da s svojim besedenjem dveh prijateljev ne razločiš.

O moj sin! Ti svéti naj ti srce blažé! Varuj se, da jih ne pozabiš ali ne preziraš; od tega, kako jih boš izpolnoval, visi tvoje življenje in tvoja sreča.

Te priporočbe so vse drugačne kakor so baje Rothschildove. Pravijo namreč, da ta v denarji mogočni gospod je nekoč poprašal dečka, ki je šel iz šole, kaj se učé v šoli. Deček odgovori: „I, brati, pisati, računati, pa krščanski nauk.“ — „O, to ni nič“, odvrne bogatin, „barantati pa svet goljufati, to nekaj nese.“

da je na brzojavni urad tek in na telegraf vdaril in res se mu je večina Dunajskih listov na limance vsedla; da sam na svoj list pri tem ni pozabil, je razumljivo in tako je priletela raca na politični svet iz Linca. Toliko je do sedaj gotovega, da Taaffejeva vlada še ravno tako trdno stoji, kakor je stala tedaj, ko so se nemško-liberalni valovi opozicije najhujše vanjo zaletavali in to je dolga doba šestih let. Volitve bo toraj tudi še ta vlada vodila in še le od tih je odvisno, kaj da bode potem. Kakor se bodo izvršile volitve, tako se bode vravnalo ministertvo po njih. Da ne bodo slabše, kakor so bile poslednje, skrbeti morala bode vlada sama, kakor tudi vsi njeni prijatelji in to v prvi vrsti Slovani, če tudi se je vlada tu pa tam njim nasproti tako pokazala, kakor bi bili Slovani njeni nasprotniki, ne pa trden steber, na ktere ga se je šest let zanesljivo naslanjala. Pri vsem tem je dolžnost Slovanov sedanjio vlado podpirati, ker to za gotovo vemo, da boljše za njo ne bo, slabše bo pa vsaka za nas, naj nastopi Petrova ali Pavlova. Naša skrb bode naj toraj, da nas nemško-prusjani, sploh liberalci ne bodo prehiteli.

Hrvaški deželni zbor je izvolil moža za regnikolarno deputacijo. Izvoljeni so: Miškatić, Živković, Spevec, Pejačević, Subbotić, Krestić, dr. Šram in še nekaj drugih. Imena ravnokar navedenih, so nam porok, da si bodo poslanci po resnem prevdanku vse prizadevali, marsikako neprilichnost odstraniti, kakoršnih se skoraj v vsakem paragrafu po več nahaja. Tukaj nam pač prostora manjka, da bi vse naštevali; vendar pa omenjamo, da se Hrvatoma silno za malo zdi, da se povsod pri skupnih zadevah nahaja naslov „kraljevo ogerski“ in ne „kraljevo ogersko-hrvaško-slavonski“, kajti v nagodbe prvem paragrafu pogodila in ohranila si je kraljevina Hrvaška odločno naslov trojedine kraljevine, ktere ga pa sedaj Madjari samovoljno prezirajo. Nagodba in njeno življenje od madjarske strani bo tudi letos ostal, ostal še nadalje gordiški voz, ki na svojega Aleksandra čaka. Prišel bo ta Aleksander in ga razsekal, kedaj, tega pa ne vé živa duša. Prihod njegov pospešilo bo madjarsko nasilstvo, vsaj javno mnenje po Hrvaškem nas v tem potrjuje. Da ga pa regnikolarna deputacija letos še ne bo razvozlala, o tem so na Hrvaškem brez razločka strank ravno tako prepričani, kakor v Oseku ali pa v Ljubljani.

Ogerski listi in med njimi posebno „P. N.“ obrnili so vso svojo jezo proti hrvaškemu škofu **Strossmayerju** in odločno zahtevajo, da ga mora vlada zapreti. Od Kristusa so njih spredniki (ker judje so časnikarji većinoma) tudi zatrdovali, da je „državi nevaren, ker narod zapeljuje“. Prav tako kriči „Pesti Naplo“ nad škofom Strossmayerjem. „25 let stoji že imenovani škof na bojišči proti ogerski državi in čudno, da je še ni bilo vlade, ki bi bila krono opozorila, da tako dolgo ne bo miru, dokler bode škofoval Strossmayer v Djakovaru. Da bi se on v tem kaj spreobrnul, na to ni misliti. Če je toraj on sovražnik ogerske države, moramo z njim tudi tako postopati, kakor se navadno z državnim sovražnikom postopa. Kako dolgo bo vlada še mirno gledala, da se Strossmayer do papeža obrača zaradi žaljenega konkordata, kteri na Ogorskem ni imel nikdar postavne pravice. Eno se bo moralo zgoditi, ali pojde namreč ban ali pa mora iti Strossmayer, obstati obema na svojem mestu pa ni mogoče! Ali pa morda vlada za Hrvaško pripoznava postavno veljavo konkordatu? Že zdavnej bi bili morali Strossmayerja vtakniti v kak samostan ali pa ga poslati v pregnanstvo. Ako pa še na dalje pod ogersko krono ostane, postaviti se ima pred sodnijo, zaprite ga v ječo, da se soznani z njeno vravnavo, kakor je to odločeno za vsakega družega državljana,

kteri narod k upornosti proti postavam šunta. Ravno pri Strossmayerji mora vlada pokazati, da ne pozná šale, in to bo ob enem silno vplivalo na ostale Hrvate. Poslednji se bodo prepričali, da zasluženi kazni nikdo ne vteče naj bo še tako velik gospod, ali naj še tako glasno kliče v Rim na pomagaj! Tako madjarski časnikarji. Da to ni družega nego madjarska prevzetnost, s katerim Hrvatoma nasproti ne bodo prav nič opravili, je jasno. Naj le Madjari poskusijo Strossmayerju las skriviti, in videli bodo, (lahko rečemo), da se bodo v tistem trenutku vse stranke, kakor se sicer grdo gledajo med seboj, h krati združile in se skupno za Strossmayerja potegnile. Sicer je pa Madjarom prav dobro znano, kaj je Strossmayer Hrvatoma, kaj drugim Slovanom in se bodo pač varovali mu kaj žalega storiti. „P. N.“ menda misli, da smo na Pruskem. Če tudi je po Ogorskem mnogo protestantov, je vendarle več nego večja polovica države rimsko-katoliška in v katoliški državi do sedaj pruske majeve postave niso še veljave imele. Tudi rimsko-katoliški škof ni pravoslavni, da bi ga tako le meni nič tebi oči odstranili ter družega na njegovo mesto postavili, kakor na pr. v Turčiji ali tudi v Srbiji.

Vnanje države.

Nedavno smo pisali na tem mestu, da se je sv. Očetu poklonila deputacija družbe laških mladenčev, kteri so mu zvesto pokorščino in ravnanje po njegovih naukih gledé brezvercev, framonov in drugih enacih obljubili. Pri skupnem obedu, ki ga je dotična deputacija potem imela, napil je tajnik propagande Msgr. Dominik Jacobini na sv. Očeta sledečo napitnico: „Povabim Vas, da pijemo na zdravje sv. Očeta Leona XIII., ki nam daje povsod dokaze visoke svoje razumnosti v boji s svojimi in sv. Cerkev sovražniki. Žalostno je njegovo sree, ako se ozira edino le na Laško, kjer je sv. Cerkev v verigah zakovana. Ako se pa ozira na krščansko gibanje po celem svetu, se mora pa tega prisrčno radovati in z njim cela krščanska čeda. Res je, da Cerkev po mnogih krajih zatirajo, za to pa ima ona drugod zmago za zmago. Zmagonosna je Cerkev v Ameriki in Aziji, po divji Avstraliji in po sosednjih otokih. Da, ravno ta Cerkev, ki je pred 50 leti po imenovanih daljnih divjih krajih zasadila prve sadike krščanstva, sedaj z zadostenjem gleda, kako Evropa tje kaj hiti s svojo kulturo, kjer bode tudi ona pomagala pri razširjanji sv. vere. Povabim Vas, da odprete svoja srea veseli nadi, da bo končno sv. Cerkev vendarle na celem svetu zmaga; v tej nadi približajte in zbirate se okoli sv. Očeta vidnega poglavaja sv. Cerkve na zemlji. Pri njem bote dobili moč, da se Vam bo mogoče boriti s sovražniki resnice in pravice.“

Tisočletnico sv. Metoda praznovali bodo **Bolgari** sami za-se doma. V izpeljavo tega namena sostavil se je v kneževini nalašč za to potreben odbor pod predsedništvom nekega metropolita. Kneza Aleksandra je dotični odbor prosil, naj bi sprejel najvišje pokroviteljstvo nameravane slavnosti, kar jim knez Aleksander tudi ni odrekel. Takoj na to priče se se priprave. Žalostno je, da verska zaslepljenost pri razkolnikih tako daleč sega, da se ravno tukaj odtegujejo, kjer bi nas morala ediniti in vezati ljubezen.

Iz nameravanega potovanja **Bismarkovega** in njegove soproge na jug menda ne bo nič, vsaj za sedaj ne, kajti, kakor se je leto jelo h konci bližati, toliko bolj se je zdravje Bismarkovi ženi zboljšavati jelo in je bila na novega leta dan že popolnoma zdrava. Vsled tega postavila se je tudi na čelo vsem nemškim deželnim kneginjam, ktere so se potem skupno podale k cesarici novo leto vošit. Iz vsega tega sklepajo Berolinski politikarji, da bolezen kneginje Bismarkove ni bila družega, kakor politična

zvižaja Bismarka, s katero je hotel v nemškem državnem zboru podpreti imenovanje tretjega ravnatelja v uradu zunanjih zadev. Bismark je bil že nekoliko sam prepričan, da mu državni zbor ne bo tretjega ravnatelja dovolil, ter si je mislil, bomo pa tako-le naredili. Ako mene tukaj ne bo, mi bodo že tretjega dovolili, ker bodo sprevidili, da mora biti in kljub temu nemški državni zbor le ni hotel spreviditi potrebe, ki se je Bismarku tolikanj nujna zdela. Vsled tega se je pa zgodilo, česar bi ne bil nihče pričakoval, Bismarkova soproga je zopet zdrava postala.

Nemčija pometa po svoji državi z veliko metlo. Pisali smo pred nekaj dnevi, da je izgnala laškega korespondenta dr. Cirmenija. Taka osoda pa ni le samo laškega korespondenta zadela, temveč je doletela več ali manj vse inostranske dopisovalce ptujih listov v Berolinu. Vsi morajo iz Prusije, ker so ji s svojimi časnikarskimi poročili nadležni postali. Laško poslanstvo se je v Mancinijevem imenu za svojega izgnanega podanika, dr. Cirmenija potegnulo, toda nemški policisti so mu med največjimi pokloni povedali, da tukaj ni nobene izjeme mogoče, sicer bi se morale tudi pri drugih izgnanih dopisovalcih delati. Tako se bodo možje, doktorji in ne-doktorji, ki so se do sedaj v Berolinu s časnikarstvom pečali in so preveč ojstre peresa imeli, morali vmakniti iz Pruskega, kamor jim bo drago. Bismark ima pri vsi svoji velikosti tudi to slabost, da ga resnica v oči kolje in je slišati ne more.

Nemški cesar je bolehen in je vsled tega svoj navadni sprehod, ki ga je vsak dan po kosilu napravil, opustil, ter se ne gane iz sobe. Zdravniki so mu nasetovali največjo zmernost v jedi in pijači. Tudi vstajati jel je nemški vladar pozneje, kakor pa po navadi. Nekteri trdijo, da na želodec boleha zaradi slabega prebavljanja, drugi so pa teh misli, da se je cesarju stara bolezen na ledicah ponovila. Naj že bo eno ali drugo, to ali uno, resnično je, da na cesarski dvorni obed dva dni že nihče povabljen ni bil.

Na **Ruskem** utegne kmalo bolje biti, ako bo Bog cesarja varoval pred predrzno roko nihilistov. Car Aleksander jel se je zanimati za vlado nezmerne države na prav očividni način. Ukazal je namreč, da naj guvernerji zunanjih pokrajin v Petrograd dospevši, kar naravnost k njemu pridejo s sporočili, ne da bi se morali poprej pri tolikih in tolikih načelnikih v ministerstvu za notranje zadeve oglašati; car bo dotične sporočila najprvi sam pregledal in jih bo še le potem on sam izročil ministerstvu. Ta ukaz je tako pomenljiv, da bi se tudi kje drugod podal in bi ugaljal, ne le v Rusiji, kjer do cara dostikrat ravno nasprotna poročila pridejo po dolgi poti skozi ministerstvo, kjer si jih vsak načelnik po svoje pristriže, kakor pa so se glasila tedaj, ko jih je guverner izročil prvemu protokolistu. Car je moral prej ko ne nekaj tacega oslediti in je toraj imenovano naredbo izdal, da se bo iz pravega vira prepričal, kako je po cesarstvu. Mogoče je pa tudi, da misli car po tem ukazu ruskim namestnikom dati večjo samostalnost, kakor so jo do sedaj imele, ko so morali guvernerji vse pota obrésti od poslednjega tajnika v ministerstvu do prvega državnega svetnika in še se jim je mnogokrat po raznih spletkah pot do cara zaprečila in so se morali brez vspeha domu vrniti.

Ferryjeve zunanje politike do sedaj nihče ni oistreje obsodil izvzemši njegovih političnih nasprotnikov, kakor ravno bivši član njegovega kabineta, vojni minister Campanon. On pravi, da je Ferryjeva politika od prvega do poslednjega popolnoma napačna. „Jaz sem se mu takoj v začetku vpilal, ker sem nasprotnik vsakojakih ekspedicij po daljnih krajih. Sicer je pa Ferry pri ministerskih sejah zagotavljal, da ne misli na kak boj, posebno pa že

Prav tako mični in spodbudni so materini opomini, v kterih je veliko zrna modrosti.

Mati hčeri.

Otrok mojega srca! Golobica mojih bolečin! Napajala sem te s svojim mlekom; olikati sem te skušala kakor smaragd, da bi bila pred vsemi kakor biser čednosti. Bodi dobra; kdo bi te hotel sicer vzeti za ženo? Življenje je polno truda in napeti moramo vse moči, ako hočemo doseči blagore, ki nam jih obetajo bogovi. Bodi pridna in delavna; v tvoji stanici naj bo vse v redu. Podajaj vode svojemu možu, in z lastnimi rokami mesi kruh svoji družini. Hodi počasi, bodi pohlevna in skromna v vsem svojem zadržanji. Ne glej ne na desno ne na levo, kadar greš po potu, ako ti je mari poštenje. Odgovarjaj prijazno, ki te pozdravljajo, ali, ki te kaj prašajo.

Giblji se in zasuci se, kadar velja šivati, tkati, presti, vesti, da si nakloniš spoštovanje in pridobiš, kar je potreba. Beži pred lonobo, lenoba skupaj vlačí vse pregrehe. Delaje misli le na bogove ali na svoje stariše. Ubogaj brez odloga; nikdar ošabno ali jezno ali hudomušno ne odgovori. Kadar vidiš, da očetovega povelja ne moreš izpeljati, opravičuj se ponižno. Nikoli se ne ponujaj za kako delo, o kterem veš, da ga storiti ne boš mogla. Ne slepi

nobenega; kajti vse vidijo bogovi. Živi v miru s svetom; ljubi svoje verstnice, da bodo tudi one tebe ljubile.

Ne prepuščaj se nikoli napačnim nagnjenjem svojega srea; taka nepravna nagnjenja bi ti omadežala dušo, kakor blato ogrdi vodo. Ne obiskuj nikdar hudobnih žensk, od njih se ne boš nič dobrega naučila, njih zgled je nevaren; ne pozabi nikoli in nikoli, da pregreha je strupeno zelišče, ki prej ali poznej ostrupi in umori.

Kadar se omožiš, spoštuj moža. Do njega ne bodi nikdar prevzetna in zaničljiva; ljubi ga tudi takrat, ko bi bil on ubog, ti pa bogata. Če ti mož dela skrbi in žalost napravlja, toži pohlevno, pa njemu, drugim ne, ker drugim vajino življenje nič mari ni. Pazi na svoje imetje in na svojo družino, ter daj vsakemu, kar si mu dati dolžna. Stara sem; sem že nekaj poskusila na svetu. Tvoja mati sem; govorim ti na tvojo korist, da bi ti dobro bilo, bolje, kakor je bilo meni. Bogovi naj ti pomorejo, če boš ravnala po mojih svetih!

Kaj ne, dragi moj, ljudstvo, ki svojo mladino s takimi načeli previduje, in se samo po njih drži, tako ljudstvo mora dospeti do visoke omike; in res so bili Asteki omikanejši kakor na pol divji vojaki Kortesevi. Borili so se hrabro in z vso človeško

močjo proti Kortesu in njegovemu krdelu za slobodo, za domovino, za stare svoje pravice in navade. Ali kaj je premogla obupna njih hrabrost proti evropejski umetnosti. Španjske puške in španjski konjiki so jih podvrgli ter 40 milijonov ljudi vrgli v tisto zapuščenost, v kteri so še dandanes, pa le njih pet milijonov, in še dandanes se branijo učiti jezika svojih tlačiteljev, ter zaničujejo njih navade. Kako daleč so današnji mehikanski Indijanci od staroslavnihih Astekov, kterih cesar Gvatimocin, ko so ga Španjci djali na razbeljen raženj, je molčé trpel pečenje, ter nejevoljno rekel, ko so njegovi tovariši stokali bolečin: „Mari jaz na rožicah ležim?“ — Potomeci slavnihi očetov so zdaj resni in tihi, vajeni pokorščine, ter se dadó strahovati šest sto tisočem Mestižev. Dasiravno je Rim glas povzdigal, naj Španjci v Astekih spoštujejo s pametjo obdarovane ljudi, božje stvari, vendar od zlata in sreče omočeni španjski gospodarji za to niso dosti marali. Kakor je po eni strani obžalovati pogin tolikega naroda, moramo po drugi strani pa tudi pripoznati, da Mehikance je zadela osoda zgodovine, kakor je zadela in zadeva narode, ki so se borili in se boré z nepremagljivo močjo krščanskega duha.

Vilinski.

na dolgotrajen boj s Kitajci ne, temveč mu je le za to, da bi *Tonking* Francozom ohranil in vtrdil. Vse to, rekel je tedaj Ferry, dalo se bo napraviti z majhnimi močmi, ki stalne armade ne bodo prav nič oškodovale. Sedaj je pa to ravno narobe. Stalna armada se ruši, da se njeni oddelki v *Tonking* pošiljajo in jaz vsled tega ne morem nič več v ministerstvu obstati. Vse graje vredno se mi zdi ljudi in denar žrtovati za vspehe jako dvomljive vrednosti in tudi če bi zmagali, zmaga ne bo nikdar žrtev vredna. Ferryja ima Bismark za beba, kajti nekaj let že Francoska za Nemčijo kostanj iz žrjavice pobira. Bismark je Francosko razdvojil z Laško, sedaj hoče še Angleže nad nas našutnati. Kakor je položaj na Francoskem sedaj, pravemu politikarju ondi družega ne kaže, kakor čakati in se na boj pripravljati, to pa ne po celem svetu, temveč na boj, ki ga bomo v Evropi imeli — s kom — že veste! V očigled tega osnovali smo si našo armado tako, da ne prenaša ona nikakega rušenja, ako hoče trdna ostati. Kitajce Angleži in Nemci na skrivnem vedno podpihujejo ter jih z vojak in orožjem zakladajo in vsled tega utegnejo nam Kitajci še nevarni postati, ako bi se boj vleči jel. Bismark je svoje mreže tako razpel, da bo skušil nas prevariti in Ferryjeva dolžnost je ogibati se vsega, kolikor je mogoče.

Izvirni dopisi.

Iz Celovca, 12. januarja. (*Konferenca v semenišči. — O ravnopravnosti.*) Novi semeniški vodja, čast. gosp. kanonik Schellander, ves vnet za skrbno izgojo duhovnega naraščaja, vpeljal je tudi v semenišči konferenco Vincencijske družbe. To je jako dobra in posnemanja vredna misel. Ne da bi se ubogim zdatno pomaglo, saj gg. bogoslovci so večidel sami revni; pa dobro je to, da se mladi gospodje navadijo misliti in skrbeti za uboge. Ko pozneje nastopijo samostojen delokrog, bodo že znali, kako se snujejo in kako delujejo konference sv. Vincencija in bodo tem uspešneje delovali v duhu krščanske ljubezni.

V „Soči“ sem bral, da je bojda „Ljubljanski list“ pisal, naj se Korošci sami kaj ganemo, potem nam bo tudi vlada lažej pod pazduho segla. Ta beseda je pa popolnem neutemeljena. Stajarci se zadosti čvrsto gibajo, pri volitvah so jasno dovolj dokazali, na kateri strani je spodnještajarsko ljudstvo, vendar ne morejo od vlade ničesa doseči! Tudi Korošci so že dostikrat povzdignili svoj glas, pa vselej brez vspeha. 97 katehetov se je podpisalo na prošnjo in prošnjo podprli so celó mil. g. knezo-škof Wiery, ki so bili vendar rojen Nemec (tedaj nepristranska priča), naj bi se v šolah učilo več slovenskega. Isto zahtevalo in prosile so mnoge slovenske občine v prošnjah do šolskih oblastnj. Vse te prošnje so bile odbite z ničevimi ugovori tukajšnjih ultranemcev. Za vsako krivico se najde kak opurtunsk izgovor, ako ga kdo poiskati hoče. Mi vidimo zadosti jasno, da smo prepuščeni nemško-liberalcem. Vse vpitje pri takih razmerah je toraj zastoj. Če bomo pa količkaj upanja videli, da naše prošnje ne ostanejo glas vpijočega v puščavi, oglasili se bomo takoj z mnogimi prošnjami. Lahko nam bo dokazati, da je večina koroških Slovencev na naši strani.

Vladni „Ljubljanski list“ naj bi rajši tistim gg. vradnikom, ki simpatizirajo z opozicijo in nas v našem napredku in narodnem razvoju kar mogoče ovirajo, govoril na srce, kako grdo je to, da nasprotujejo blagim namenom sedanje vlade, da ne spoštujejo § 19. državnih temeljnih postav in tako ovirajo spravo med avstrijskimi narodi!

Vsi se veselimo šolske družbe sv. Cirila in Metoda, ki jo v Ljubljani snujete. Upamo, da se bo ozirala v prvi vrsti na nas Korošce.

Potrebno pa bi bilo tudi občeslovensko politično društvo, ktero bi nam spisovalo pritožbe, kajti mi na Koroškem nimamo nobenega narodnega advokata. Pritožb pa imamo na cente; ni je nobene slovenske občine, da ne bi imela vzroka za pritožbe; saj je na Koroškem že od nekdaj navada, da se prehaja preko slovenskih zahtev na dnevni red.

Dunajska vlada o vsem tem se vé da nič ne vé; tje na Dunaj pišejo naši matadorji, da je tukaj „vse mirno, srečno in zadovoljno, da nihče ne želi spremembe in da je liberalno gospodarstvo na Koroškem izgledno dobro“. Samega g. deželnega predsednika so s svojim delovanjem v to napeljali, da jim vse verjame in da je sam teh misli, da so na Koroškem le liberalci poklicani za gospodstvo. Treba je tedaj pred vsem drugim, da dobimo Korošci

enega ali dva čvrsta poslanca za državni zbor, ki bi tam razkrila naše rane, da bi tudi vlada enkrat zvedela, kako se pri nas godi.

Naše slovstvo.

„Jezičnik.“

Knjiga slovenska v XVIII. veku.

(Spisal J. Marn; — XXII. leto, 1884.)

Ko sem pred leti prišel v Ipavo (v „Trg“), presunil me je napis na tamkajšnji (takrat novi) šoli: „Veri in omiki“. Ta pa, ta, — sem si mislil; vidi se, da visoko nad šolo — v dekanijem gradu — stanuje duhovni gospodar Ipavske dekanije, vrli Jurij Grabrijan. On je bil napis naredil, napis, ki se je meni bolj prikupil, ko izvirnik, po katerem je ponarejen, namreč, „Virtuti et Musis“. Latinski rek ima pol krščansko, pol ajdovsko obleko, slovenski pa je ves krščanski. Ipava, Grabrijan, šola — nekdanja in sedanja — to in še marsikaj mi je rojilo po glavi, ko sem te dni odprl Marnovega „Jezičnika“ prvo stran ter čital kot nadpis predgovoru „Veri in omiki“. Prebravši pa predgovor in pregledavši družih 82 strani letošnje Marnove „Slovenske knjige 18. veka“ — zamislil sem se — se vé da — v druge reči, ki so le še toliko z Ipavo v zvezi, kolikor n. pr. pisatelj grof Edling (iz Ajdovščine doma), kateri je Ipavi sosed. — Opisovaje slovstvo preteklega stoletja opisuje Marn 50 pisateljev slovenskih. Iz životopisa njihovega, kakor tudi iz njihovih — bodi si slovenskih ali latinskih — spisov podaja nam slovstveni zgodopisec le toliko in taci črtice, da zamore čitatelj o možeh in rečeh sam soditi. Tu pa tam nahajamo pa tudi kako vodilo, da se v gojzdu mnogovrstne tvarine lože razvedujemo. Sploh mora stvar sama za-se govoriti. In tako gledamo čisto zrkalo 18. stoletja ne le v slovensko-slovstvenem, temuč tudi še v mnogih družih ozirih. Čas in duha njegovega spoznavamo iz podanih odlomkov, ki so nam ob enem merilo slovenske in občne omike in mišljenja dotičnega pisatelja. Čuditi se moramo pri mnogih, kako malo čuta so imeli za čisti narodov jezik, čuditi, kako je bilo našim omikancem tedanje kakor prejšnje dobe težko posnemati ljudski jezik, zajemati iz bogatega zaklada narodove govornice. Toda, kaj se jim bomo čudili, saj se tudi še dandanašnji ne manjka „pisateljev“, ki najnavadnejših in najboljših ljudskih izrazov ne poznajo ali vsaj ne rabijo in raji najneumniše ptujke ali spake v slovenski jarem vklepajo, tako da morata vol in osel vkup voziti. Kaj so nekateri s krasno našo, to je, čisto narodno sintakso naredili, o tem ne smem govoriti; preveč me jezi. Povrnimo se k „Jezičnikovi knjigi“. Hudo se je godilo slovenščini, oslabela je bila, bolehalo je, da se nam še zdaj smili. In kdo jo je — vsaj za silo in z dobro voljo — zdravil? Po večem duhovniku, in celó — preveč grajani — Jezuitje. Med slovenskimi pisatelji po Marnu opisane slovstvene dobe nahajamo 42 duhovnikov in samo 8 neduhovnov, med temi največ šolnikov. Šteje toraj omenjeni 18. vek vsaj dvakrat toliko pisateljev, ko obe prejšnji stoletji. V XVI. veku je javna oblast (deželni stanovi) podpirala protestantske pisatelje, v naslednji dobi nič. Med Jezuiti, ki so za slovenščino kaj storili — sami ali po svojih učencih — nahajamo v Marnovem imeniku te-le: Basar, Lavrenčič, Hasl, Gutsman, Inn. Tauffner . . . Jezuiti so spisali „Dictionarium quatuor linguarum 1744“ in „Grammatica oder Wind. Sprachbuch 1758“; poslovenili so Bellarminov in Kanizijev katekizem, Jez. Mana itd.; najboljši so bili učenci Jezuitovski, celó Japel, Linhart, Vodnik itd. — Kolika hvala gre tedaj redovnikom, duhovnikom; brez njih — kje bi bila slovenščina! Kako so pisali slovenski Edling, Kumerdaj, Linhart!! — Nasprotje je pomagalo. Kedar so začeli z nemščino po šolah, koristilo je to slovenščini — za Jožefa II. in prej za Marije Terezije. Po francoski revoluciji se je delovalo tudi že med našim narodom po načelu „servituti et muscis“. Kake junake (!) so postavljali po semeniščih in družih vplivnih službah, in vendar so drugi vrli možje po svojih, dasi gledé oblike ne kaj izglednih bukvah med duhovništvom in ljudstvom ohranili pravo katoliško zavest. — Slednjič naj podamo, da nam „knjiga XVIII. veka“ med drugim kaže tudi še to, da so pisatelji te dobe dajali na svetlo bukve ne le verske in duhovske, temuč tudi take, ki so bile svetnim stanovom na pomoč, ter da so se spisovala že slovnice slovenske in slovarji. —

Mikavno in podučno berilo je, kakor prejšnji, tako tudi sosebno letošnji „Jezičnik“, s katerim je prof. Marn spet obogatil naše slovstvo na dve strani. Donesel je lepega kamenja za narodni dom slovenske slovstvene zgodovine, pa podal potrebnih pripomočkov za razlaganje slovenščine v naših šolah, v katerih ni bilo pred nekimi desetletji nič enacega. — Knjiga, ki se že skoz 22 let nadaljuje, hvale ne potrebuje, željo pa vzbuja v premišljivem čitatelji, da bi vsaj njeno XXV. letnico doživeli. Dotlej daj Bog zdravje možu, ki živi in dela za slovenskega naroda „vero in omiko“! — Cena zadnjemu „Jezičniku“ je v „Katoliški bukvarni“ v Ljubljani 60 kr., po pošti 65 kr. *)

Profesor Zupančičevo „Pastirstvo“.

(Dalje.)

G. pisatelj nam v „začasnem predgovoru“ sam naznanja, kako da je njegovo delo nastalo. „Pokojni milostni knezo-škof Janez Krizostom dali so podpisanemu nalog, da sestavi ter za tisk pripravi „Duhovno pastirstvo“; kajti spisani sešitki te véde, do sedaj v Ljubljanski škofiji rabljeni, postarali so se po duhu in jeziku, ter jih je že tudi težko dobiti. Lotil sem se dela; a da bi imeli gg. slušatelji našega bogoslovnega učilišča že v tej dóbi do nove knjige pri učenji kaj v rokah, oklenil sem se izdelovaje „pastirstvo“ slavno znane P. Ign. Schüch-ove knjige, držeč se iste glavne razdelitve in večinoma tudi razvrstitve učne tvarine. Semtertje sprejel sem iz nje tudi poedinosti.“

G. pisatelj namreč kot pastirstva profesor, ni rabil več za predavanje starih sešitkov, ampak Schüchovo knjigo. Vendar pa so zgoraj navedene besede nekoliko nejasne, ker vsakdo mora najprvo misliti, da se je pisatelj za „izdelovanje“ oklenil se nemške knjige, toraj da jo je predelal, jo vporabljeval za svoje delo. Gotovo hoče pisatelj tudi to povedati; toda, ako ne mislimo h kratki pri onem „držeč se“ — na predavanje, dobimo pomen, katerega se pač ni zavedal pisatelj. Tedaj ni dovolj povedano, v kateri razmeri da je slovenska knjiga z nemško in iskali bomo toraj sami. Ker se na čelni strani bere: „spisal A. Z.“, nam je soditi knjigo kot popolnem izvirno; videli bomo že med presojevanjem, koliko in kako da se naslanja na druge.

Da mi ne bode kdo očital, da govorim o vseh drugih rečeh poprej, nego o knjigi sami, lotil se bodem kar naravnost obeh do sedaj izišlih delov. Druge zadeve tikajoče se naše knjige, naj pridejo pozneje na vrsto — za „pomizek“, ako bode ostalo čast. čitateljem še kaj teka. — „Uvod“ govori v § 5 o pojmu, namenu, virih, razdelitvi in zgodovini pastirskega znanstva, kar je neizogibno treba vedeti, predno se kdo loti učiti véde same. Zlasti pa zato, ker se te vrste znanje ne dá zajemati iz prakse ali skušnje: vedi Bog, kako pastirstvo bi se skovalo, ako bi se ozirali na pastirovanje v istini! Pastirstvo ne uči, kakšno da je pastirovanje, ampak kakšno bi moralo biti, kakor tudi pravosloje ne uči, kakšna da je pravost, ampak kakšna da bi morala biti. To znanje pa zajemamo iz razodenja, in zato je tudi pastirstvo pozitivna véda. Res je, da se v istini vsa pravila kažejo v drugačni svetlobi, kakor v teoriji, toda zaradi grešnikov ne bode nikdar ponehala večna postava. Zato je ta „uvod“ ne samo potreben, ampak h kratki dober, primeren in vzbujajoč v čitatelju onega duha, katerega vtrditi hoče knjiga. Ob enem razprostre tvarino pred nami, t. j. podaja nam razdelitev, ki je naravna in popolnoma neprisliljena. Večinoma se nahaja ta razdelitev tudi pri drugih pastoralistih, akoravno malo spremenjena. Ker obravnava pastirstvo „pastirsko službo“, mora gotovo govoriti o pastirji, (t. j. o osebi njegovi) in o službi. Zato ima tudi Schüch dva glavna dela: o osebi in o službi pastirjevi. Služba pa mu je

*) Hvalno omenja „Jezičnika“ vže nekterikrat tudi „Archiv für slavische Philologie“, ki izhaja v Berlinu, pa ga vreduje dr. V. Jagić, profesor v Petrogradu, n. pr. Zur südslavischen Literaturgeschichte sei ausserdem erwähnt, dass in dem vom unermüdlichen Jos. Marn in Laibach herausgegebenen „Jezičnik“, auf dessen reichen Inhalt in unserer Zeitschrift bereits hingewiesen wurde (vergl. Archiv V. 484—485), von neuem 3 Hefte, Jahrg. 19—21, 1881—1883 erschienen sind — in naznanivši obseg vsakteremu posebej — o poslednjem še pristavlja: „an diese reihen sich noch mehrere andere Namen, z. B. der kajkavischen Schriftsteller des einstigen Civilkroatiens und Oberslavoniens, deren Erwähnung hier manehe Eiferer für einen Uebergriff in fremdes geistiges Eigenthum ansehen werden, statt sich zu freuen, dass es doch Perioden in der Geschichte des geistigen Lebens der Südslaven giebt, die das Interesse nicht eines Stammes allein in Anspruch nehmen (Archiv VIII. 1. 176).“

(Dalje prih.)

Tisk „Katoliške“ Tiskarne v Ljubljani.